

Protection of the Victims of Smuggled Health-oriented Goods in Iranian Criminal Policy and International Documents

Babak Pourghahramani¹, Fatemeh Ahadi², Sonia Alizadeh sameh³

Abstract

Field and Aims: Health-oriented Goods smuggling is an example of economic crimes, which is categorized in health threatening crimes group, causing humans' death all over the world. Hence, importation and production of health-oriented goods should be carried out under severe control and supervision. The aim of the present research study is protecting victims of smuggled health-oriented goods in Iranian criminal policy and international documents.

Method: the present study was carried out using descriptive-analytical method with library Sources.

Finding and Conclusion: Findings of the present research study indicated that Iran's criminal policy toward the victims of Smuggled Health-oriented Goods is a different approach, which can be seen in the articles 26 and 27 of the Law of Fighting against goods and currency smuggling acted in 2013, and paragraph C of article 7 of Law of fixed Rules of the country's development acted in 2017. Prediction of atonement and compensation of loss in the article 27, in addition to being a punishment for the banned goods' smugglers, is a discriminatory criminal victims' protection. Investigation of the international documents indicated that protecting victims of some of the crimes has a one-dimensional aspect and no clear and complete protection is seen in these documents. Hence, it is expected that proctors of this crime consider special measurements and steps in their national and international rules in line with all-dimensional protection of the victims. Authorities and the officials in charge should protect Smuggled Health-oriented Goods' victims through consideration and prediction of medical, financial and social supports.

Keywords: protection, victims, Health-oriented Goods, different criminal policy, international documents.

*Citation (APA): Pourghahramani, B., Ahadi, F., Alizadeh sameh, S. (2023). Protection of the Victims of Smuggled Health-oriented Goods in Iranian Criminal Policy and International Documents. *International Legal Research*, 16(60), 107-132.

https://alr.ctb.iau.ir/article_700185.html?lang=en

1. Associate Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Maragheh Branch, Islamic Azad University, Maragheh, Iran. (Author). Email: pourghahramani@iau-maragheh.ac.ir

2. Assistant Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Maragheh Azad University. Email: fatemeh.ahadi1394@gmail.com

3. Ph.D. Criminal law & Criminology, Maragheh Azad University. Email: sonya.alizadeh@yahoo.com

Introduction

The public's enjoyment of health and safety is basically at the top of the government's goals, and the government takes steps to achieve those goals by resorting to intermediate policies. Adopting a floating and flexible criminal policy provides a favorable environment for realizing the two elements of security and health. The effect of the continuity and close communication of executive bodies in line with the goals of criminal policy and their benefit from criminology findings on the control of society is an undeniable fact. Economic recession, inflation, etc. lead to the reduction of people's economic power, which strengthens the motive of victimization. In the Law on Combating Goods and Currency Smuggling ۲۰۱۳, as well as the Nairobi, United Nations and World Trade Organization Conventions, the definition of goods and currency smuggling and its various aspects have been discussed. In order to prevent the harmful effects of this phenomenon, it is possible to take an effective step by passing new laws or amending past laws, domestic and international judicial supervision, and through economic supervision and border control, smuggling of goods in the country can be prevented (Bazhavae et al., 2020: 201).

One of the main reasons that doubles the importance of this issue is the wide range and volume of victims of this phenomenon, especially where the important issue of health and food safety of consumers is faced with a serious risk. Various quantitative and qualitative dimensions of health-oriented goods smuggling, life and physical losses resulting from the consumption of these types of goods, and the extent of the danger caused by the illegal entry, supply, and even manufacturing of these products inside the country, and the right to provide food security and guarantee the health of the consumer, the necessity The adoption of a criminal policy reveals discrimination against it. Special attention to values such as the economic rights of consumers and economic activists and the right to ensure job security, investment and legal trade has led Iran's criminal policy to move toward the statistics of smuggling as an economic crime (Khalilpour Chalkiasri, 2020: 401).

Products that are directly and indirectly related to human health are included in the subcategory of health-oriented goods. For this reason, the Food and Drug Organization, as the guardian of the production and import of health-oriented products in the country, has a serious duty. Trafficking is a process that takes place in an illegal form in response to an unmet need through legal channels. This process may be done in order to compensate for a deficiency or in the direction of creating a rich profit. Sometimes, the reason for its emergence may be a reaction to the laws restricting the import of goods, which increases due to the lack of information exchange between different organizations (Pourghahremani and Alizadeh, 2019: 10).

In the field of dealing with the smuggling of health-oriented goods, several agencies, including the Deputy Food and Drug Administration, the Ministry of Justice, the Mining and Trade Industry Organization, the police force, the judiciary, etc., have a role to play, but the results of the measures taken so far indicate that there is a favorable synergy and cooperation between them. It does not exist. The growing trend of counterfeit drugs is a threat to public health that the world is involved in. These drugs are life-threatening and cause loss of trust in the health system (Akinyandenu, 2013). The growing counterfeit drug industry is a modern threat that has been recognized internationally, especially in developing countries. Fast increases the occurrence of this phenomenon (Gautam, Utreja, Singal, 2009). Organized crimes are generally violent and dangerous; Because they are committed

transnationally (Najafi Abrandabadi et al., 2000: 61). From the explicit text of the laws, it can be concluded that the legislator follows a repressive criminal policy in responding to the perpetrators of economic crimes that inflict fatal blows on the government. According to the definition of smuggling, this crime is realized by the failure of legal formalities at the entry and exit points of the country, so it can be considered as a subcategory of customs crimes. Since the smuggling of health-oriented goods according to the explicit text of the law is considered part of the smuggling of prohibited goods and due to the occurrence of these crimes in an organized and major manner according to the Criminal Code. The guarantee will result in severe enforcement and the legislator has criminalized this phenomenon in Articles 26 and 27 of the Trafficking Law and has also provided for the payment of damages and ransom to the victims of these crimes in addition to the prescribed punishment. It is expected that by examining this issue, the research question will be answered, what measures and arrangements are considered in Iran's regulations and international documents to support the victims of health-related goods smuggling?

Conclusion

Supportive criminology is one of the new approaches of criminology that is gradually getting closer to gaining independence in the land of criminal sciences. The multiple layers of criminal policy in the interaction of supportive criminology can lead to the drawing of a multiple supportive pattern, the cornerstone of which is legislative criminal policy. The judicial system can also protect the rights of the victims as much as possible by conducting justice at the level of judicial criminal policy. The efforts of this apparatus will not be effective without the help of the judicial officers, because the police is one of the most important tools of the executive criminal policy. In the present study, which was conducted considering the importance of the issue of victimization, it was tried to investigate the victims of the crime of health-oriented goods smuggling, and in addition to identifying this group, the criminal policy adopted in domestic and international regulations against them was also analyzed. Emphasize the loopholes in the laws and finally implement solutions to provide comprehensive support to the victims of this crime. The victims of the crime of smuggling health-oriented goods have rights based on the regulations and governing laws; However, this issue has not been given absolute attention and care by the legislator in the regulations, but it has been mentioned sporadically in numerous laws; But the 1990s can be considered a turning point in the history of legislation; Because with the approval of general laws, special regulations were also taken into consideration and amended by the Iranian legislator, and the protection of the victims of crimes was manifested by intensifying the punishment of the perpetrators and providing for the guarantee of necessary executions in the domestic laws.

The protection of the victims of health-related goods smuggling is the subject of Articles 26 and 27 of the Law on Combating Goods and Currency Smuggling (2013) in the form of "penalties for smuggled goods, ransom, damages". The legislator has considered the punishment of this law as non-suspensionable and non-mitigable. In the recent law on combating goods and currency smuggling, this important matter has not been taken into account, since health-oriented goods are directly related to public health, so this requires that a differential criminal policy is adopted and also this criminal policy includes measures and measures in He set his agenda to have a high level of buoyancy and flexibility in order to be able to control special conditions in times of crisis (for example, the current outbreak of

the Corona virus) and guarantee heavier executions in times of crisis. On the other hand, guaranteeing the protection of the victim depends on the cooperation and participation of the government with the civil society in the framework of a collaborative criminal policy, based on which, the civil society can use its capacities in cases where years of official work are not enough to achieve the rights of the victims. take the initiative to support the victim. Victims of health-related goods trafficking crimes need different protections. Iran's criminal policy in the field of health-related goods smuggling is a special protective criminal policy for the victims of this crime and a strict criminal policy for the criminals. Supporting the victims of this crime is more of a criminal aspect, and the lack of medical, financial, and emotional support is not without consideration. The victims of this crime are often exposed to harm due to external factors beyond their control, such as sanctions, economic stagnation, and personal and social life conditions, and they need more or as much support as the victims of other crimes. In all cases, financial support cannot heal the injuries inflicted on the victims, but it will be possible to provide medical and emotional support along with material and social support. Therefore, in the domestic and international regulations, the need for comprehensive laws in the field of victims of trafficking in health-oriented goods and differential protections for them is quite noticeable, although in international documents, protection of victims of terrorism, human trafficking, children, intentional murder, protection of drinking water health, etc. .. has been taken into consideration, but the support of the victims of many crimes is still neglected.

Solutions and suggestions

Adding the word "health-oriented" to Article 27 of the Law on Combating Goods and Currency Smuggling, 2013.

-Amending the related legal article or adding several legal articles in the field of medical, financial, social and spiritual support for the victims of health-related goods trafficking.

- Predicting a flexible criminal policy with a guarantee of intensified enforcement in the field of health-oriented goods smuggling in times of crisis such as embargo, war, outbreak of contagious diseases in the form of domestic and international regulations.

حمایت از بزهدیدگان قاچاق کالاهاى سلامت محور در سیاست جنایی ایران و اسناد بین المللی بابک پورقهرمانی^۱، فاطمه احدی^۲، سونیا علیزاده سامع^۳

چکیده

زمینه و هدف: قاچاق کالاهاى سلامت محور یکی از مصادیق جرایم اقتصادی است که در رسته جرایم تهدید کننده سلامت بشمار می آید و موجبات قربانی شدن انسانها را فراهم می آورد. از این رو واردات و تولیدات کالاهاى سلامت محور باید تحت کنترل و نظارت دقیق قرار گیرد.

روش: مطالعه حاضر به روش توصیفی - تحلیلی با استفاده از منابع کتابخانه‌ای انجام گرفته است.

یافته‌ها و نتایج: نتایج پژوهش حاضر حاکی از آن است که سیاست جنایی اتخاذی ایران در مورد قربانیان قاچاق کالاهاى سلامت محور یک سیاست جنایی افتراقی است که در مواد ۲۶ و ۲۷ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب ۱۳۹۲ و بند پ از ماده ۷ قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور مصوب ۱۳۹۶ مورد اشاره مقنن قرار گرفته است. پیش‌بینی پرداخت دیه و جبران خسارات در ماده ۲۷ علاوه بر مجازات قاچاق کالای ممنوعه یک حمایت کیفری فرق‌گذاری است و با بررسی اسناد بین‌المللی نیز مشخص گردید که حمایت از بزهدیدگان برخی جرایم جنبه‌ای تک‌بعدی دارد و حمایتی از بزهدیدگان قاچاق کالاهاى سلامت محور به صورت روشن و کامل دیده نمی‌شود. لکن انتظار می‌رود متولیان این جرم در مقررات ملی و فراملی در جهت حمایت همه‌جانبه از بزهدیدگان، تمهیدات و تدابیر ویژه‌ای را اتخاذ نمایند. مسئولان و مراجع ذی‌ربط نیز با پیش‌بینی حمایت‌های پزشکی، مالی و اجتماعی، بزهدیدگان ناشی از قاچاق کالاهاى سلامت محور را زیر چتر حمایتی قرار دهند.

کلیدواژه‌ها: حمایت، بزهدیدگان، کالاهاى سلامت محور، سیاست جنایی افتراقی، اسناد بین‌المللی.

* استناددهی (APA): پورقهرمانی، بابک؛ احدی، فاطمه؛ علیزاده سامع، سونیا. (۱۴۰۲). حمایت از بزهدیدگان قاچاق کالاهاى سلامت محور در سیاست جنایی ایران و اسناد بین‌المللی. *تحقیقات حقوقی بین‌المللی*، ۱۶(۶۰)، ۱۰۷-۱۳۲.
https://alr.ctb.iau.ir/article_700185.html

۱. دانشیار گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، واحد مراغه، دانشگاه آزاد اسلامی، مراغه، ایران. (نویسنده مسئول).

رایانامه: pourghahramani@iau-maragheh.ac.ir

۲. استادیار گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، واحد مراغه، دانشگاه آزاد اسلامی، مراغه، ایران.

رایانامه: fatemeh.ahadi1394@gmail.com

۳. دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی، واحد مراغه، دانشگاه آزاد اسلامی، مراغه، ایران.

رایانامه: sonya.alizadeh@yahoo.com

مقدمه

امتناع عموم مردم از سلامت و امنیت اصولاً در سرلوحه اهداف دولت قرار دارد که دولت با توسل به سیاست‌های بینابین در جهت دستیابی به آن اهداف گام برمی‌دارد. اتخاذ یک سیاست جنایی شناور و انعطاف‌پذیر زمینه مساعدی برای تحقق دو عنصر امنیت و سلامت مهیا می‌کند. تأثیر پیوستگی و ارتباط تنگاتنگ دستگاه‌های اجرایی در راستای اهداف سیاست جنایی و بهره‌مندی آنها از یافته‌های جرم‌شناسی، بر کنترل جامعه واقعیتهای انکارناپذیر است. رکود اقتصادی، تورم و ... کاهش توان اقتصادی مردم را به دنبال دارد که این موارد آماج بزه‌دیدگی را قوت می‌بخشد. در قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز ۱۳۹۲ و همچنین کنوانسیون‌های نایروبی، سازمان ملل متحد و سازمان تجارت جهانی به تعریف قاچاق کالا و ارز و ابعاد مختلف آن پرداخته شده است. جهت جلوگیری از آثار زیان‌بار این پدیده، می‌توان با تصویب قوانین جدید یا اصلاح قوانین گذشته، نظارت‌های قضایی داخلی و بین‌المللی قدم مؤثری برداشت و از طریق نظارت‌های اقتصادی و کنترل مرزها از قاچاق کالا در کشور جلوگیری نمود (بازهوایی و دیگران، ۱۳۹۹: ۲۰۱). از دلایل عمده‌ای که اهمیت این موضوع را دوچندان می‌کند، طیف گسترده و حجم زیان‌دیدگان این پدیده به خصوص در جایی است که مسئله مهم سلامت و امنیت غذایی مصرف‌کنندگان با مخاطره جدی مواجه شود. ابعاد گوناگون کمی و کیفی قاچاق کالاهای سلامت‌محور، ضررهای جانی و جسمانی مترتب بر مصرف این نوع از کالاها و گستردگی دامنه خطر ناشی از ورود، عرضه و حتی ساخت غیرقانونی این محصولات در داخل کشور و حق بر تأمین امنیت غذایی و تضمین سلامت مصرف‌کننده، لزوم اتخاذ سیاست کیفری افتراقی در قبال آن را آشکار می‌سازد. توجه ویژه به ارزش‌هایی همانند حقوق اقتصادی مصرف‌کنندگان و فعالان اقتصادی و حق بر تأمین امنیت شغلی، سرمایه‌گذاری و تجارت قانونی موجب شده تا سیاست کیفری ایران به سمت احصای بزه قاچاق در زمره جرایم اقتصادی سوق پیدا کند (خلیل‌پور چالکیاسری، ۱۳۹۹: ۴۰۱).

محصولاتی که به‌طور مستقیم و غیرمستقیم با سلامت انسان‌ها در ارتباط هستند، در زیرمجموعه کالاهای سلامت‌محور قرار می‌گیرند. به همین دلیل سازمان غذا و دارو به‌عنوان متولی حوزه تولید و واردات محصولات سلامت‌محور کشور وظیفه خطیری بر عهده دارد. قاچاق فرآیندی است که در پاسخ به یک نیاز جواب داده نشده از مجرای قانونی، در قالب غیرقانونی شکل می‌گیرد. این فرآیند ممکن است در جهت جبران یک کمبود یا در مسیر ایجاد یک سود سرشار صورت پذیرد. گاهی اوقات نیز ممکن است علت پیدایش آن، عکس‌العملی به قوانین محدودکننده واردات کالا باشد که عدم تبادل اطلاعاتی، بین سازمان‌های مختلف سبب افزایش آن می‌شود (پورقهرمانی و علیزاده، ۱۳۹۸: ۱۰). در زمینه مقابله با قاچاق کالاهای سلامت‌محور دستگاه‌های متعددی از جمله معاونت غذا و دارو، تعزیرات، سازمان صنعت معدن و تجارت، نیروی انتظامی، دادگستری... نقش

دارند، اما خروجی اقدامات صورت گرفته تاکنون نشانگر آن است که هم‌افزایی و همکاری مطلوبی میان آن‌ها وجود ندارد (خ.ج.ا.ا، ۱۴۰۰). روند رشد داروهای تقلبی یک تهدید علیه سلامت عمومی است که جهان درگیر آن است. این داروها تهدیدکننده زندگی و سبب سلب اعتماد به سیستم بهداشتی می‌گردد (Akinyandenu, 2013).

صنعت داروهای جعلی و تقلبی در حال رشد یک تهدید مدرن است که در سطح بین‌المللی به خصوص در کشورهای در حال توسعه به رسمیت شناخته شده است فقر، هزینه بالای دارو، فقدان یک زنجیره تأمین رسمی، شکاف‌های قانونی، انگیزه‌های اقتصادی، فقدان مجازات مناسب و سریع، وقوع این پدیده را افزایش می‌دهد (Gautam, Utreja, Singal, 2009). جرم‌های ارتكابی سازمان‌یافته عموماً شدید و خطرناک هستند؛ چراکه به صورت فراملی ارتكاب می‌یابند (نجفی ابرندآبادی و همکاران، ۱۳۷۹: ۶۱). از نص صریح قوانین قابل استنتاج است که مقنن در پاسخگویی به مرتکبین جرایم اقتصادی که ضربات مهلکی بر پیکره دولت وارد می‌کنند از یک سیاست جنایی سرکوبگرانه پیروی می‌کند. طبق تعریف قاچاق، این جرم با نقص تشریفات قانونی در مبادی ورودی و خروجی کشور محقق می‌گردد، پس می‌توان آن را در زیرمجموعه جرایم گمرکی نیز قلمداد کرد. از آنجایی که قاچاق کالاهای سلامت‌محور طبق نص صریح قانون جزء قاچاق کالاهای ممنوع محسوب شده و به دلیل وقوع این جرایم به صورت سازمان‌یافته و عمده طبق ق.م.ا. ضمانت اجرای شدیدی در پی خواهد داشت و مقنن در مواد ۲۶ و ۲۷ قانون قاچاق به جرم‌انگاری این پدیده پرداخته و علاوه بر مجازات مقرر پرداخت خسارت و دیه به بزه‌دیدگان این جرایم را نیز پیش‌بینی نموده است. انتظار می‌رود با بررسی این موضوع به سوال پژوهش پاسخ داده شود که چه تدابیر و تمهیداتی در مقررات ایران و اسناد بین‌المللی جهت حمایت از بزه‌دیدگان قاچاق کالاهای سلامت‌محور مد نظر قرار گرفته است؟

۱. مفهوم‌شناسی

در این قسمت از پژوهش مفهوم کالاهای سلامت‌محور و جرم قاچاق در اسناد بین‌المللی مورد بررسی اجمالی قرار می‌گیرد.

۱-۱. کالاهای سلامت‌محور

کالا هر آن چیزی است که برای تأمین یک خواسته یا یک نیاز در بازار عرضه می‌شود و کالاهای سلامت‌محور فرآورده‌هایی هستند که به طور مستقیم یا غیرمستقیم با سلامت مردم ارتباط تنگاتنگی دارند و شامل انواع محصولات آرایشی، بهداشتی، خوراکی، آشامیدنی، دارو، مکمل، فرآورده‌های طبیعی، تجهیزات و ملزومات پزشکی می‌باشند. از آنجا که فرآورده‌های سلامت‌محور قاچاق و غیرمجاز هیچ‌گونه مجوزی از وزارت بهداشت دریافت نکرده‌اند و هیچ نظارتی بر آنها

اعمال نشده و احتمال آلودگی آنها زیاد است، لذا مصرف کنندگان می‌بایست از خرید و مصرف این نوع کالاها اجتناب نمایند (معاونت غذا و دارو، ۱۳۹۷). شاخص‌های تعیین‌کننده ایمنی، سلامت و اثربخشی از زمره شاخص‌های اصلی و محوری کیفیت کالاهای سلامت‌محور می‌باشند و همین‌طور تجهیزات پزشکی از جمله کالاهای سلامت‌محور است که از لحاظ ارزش اقتصادی و حجم مورد قاچاق قرار می‌گیرند.

۱-۲. جرم قاچاق در اسناد بین‌المللی

قاچاق در کلیه اشکال آن، اعم از کالا، ارز، مواد مخدر، اشیاء عتیقه و انسان، بیشتر جنبه اقتصادی دارد و باید آن را یک پدیده و موضوع اقتصادی تلقی کرد. سیاست جنایی دولت‌ها، افزون بر ارزش‌های اجتماعی و ملی، از سیاست‌های جنایی بین‌المللی نیز متأثر است. کشورهای عضو معاهده‌ها و اسناد بین‌المللی مکلف‌اند پس از گذراندن مراحل قانونی شدن اسناد و معاهده‌ها در کشور خود، آنها را در سیاست جنایی و قانونگذاری داخلی مورد توجه قرار دهند.

با پیشرفت جوامع و افزایش نیاز به انواع کالاها و میل به رقابت سبب پیدایش پدیده‌های مختلفی گردید که هر یک از پدیده‌ها به دنبال خود سبب به وجود آمدن جرایم متفاوتی شدند، فلذا این موضوع ایجاب نمود که برای کنترل و مبارزه با این دسته از جرایم، مقررات و پروتکل‌هایی به دلیل ضرورت تدوین گردد. به عنوان مثال حساسیت دول به جرایم مرتبط با مواد مخدر سبب به وجود آمدن کنوانسیون‌ها، پروتکل‌های مرتبط با مواد مخدر گردید؛ چراکه مواد مخدر به عنوان تنگ‌های پر همیشه حیات انسان‌ها را تهدید می‌کنند. از این‌رو ابتدائاً در اسناد بین‌المللی به مواد مخدر و مواد اولیه ساخت آن توجه شده است. با تأکید مجدد بر اصول راهگشای موجود در معاهدات ناظر به مواد مخدر و داروهای روان‌گردان و روش کنترل مذکور در آنها، با درک ضرورت تقویت و تکمیل تدابیر پیش‌بینی شده در «کنوانسیون واحد مربوط به مواد مخدر، مصوب ۱۹۶۱» و پروتکل اصلاحی آن مصوب ۱۹۷۲ و کنوانسیون مربوط به داروهای روان‌گردان مصوب ۱۹۷۱ به منظور رویارویی با حجم و ابعاد قاچاق مواد مخدر و تبعات وخیم آن، همچنین با درک اهمیت تشدید و افزایش امکانات قانونی مؤثر برای همکاری‌های جهانی در امور کیفی به منظور ریشه‌کن نمودن فعالیت‌های بزهارانه بین‌المللی در زمینه قاچاق مواد مخدر، با تمایل به انعقاد یک کنوانسیون بین‌المللی جامع، مؤثر و کارا که مبارزه با قاچاق مواد مخدر را هدف مشخص خود قرار داده و به ابعاد گوناگون مشکل، به خصوص آنها که در معاهدات موجود ناظر به مواد مخدر و داروهای روان‌گردان پیش‌بینی نگردیده‌اند، توجه نماید. با توجه به مراحل جرم‌انگاری قاچاق در اسناد بین‌المللی مشخص می‌شود که جرایم مربوط زمانی که در قلمرو بالایی به ملت‌ها آسیب‌زده مورد جرم‌انگاری قرار گرفته‌اند لذا زمانی که از یک جرم به صورت فراملی سخن به میان نیاید از آن جرم در جامعه بین‌المللی

سخنی هم رانده نمی‌شود. تجارت مواد مخدر به دلیل یک جرم سنتی و به دلیل اینکه مورد انزجار همگانی بوده و هست زودتر از سایر موارد مطرح در زمینه قاچاق، مورد توجه جوامع بین‌المللی قرار گرفت و یا قاچاق انسان یا قاچاق اسلحه و مهمات نیز می‌توانند مثال‌های بارزی باشند.

۲. بزه‌دیدگان قاچاق کالاها سلامت محور

جرایم مرتبط با قاچاق کالاها سلامت محور حساسیت و احساس ناامنی شهروندان را مانند جرایم خشونت‌آمیز بر نمی‌انگیزد. می‌توان گفت مصرف‌کنندگان چنین کالاها، به لحاظ دلایلی چون ارزان‌تر بودن بهای آنها، به تاریخ مصرف، استاندارد بودن یا پیامدهای بهداشتی ناگوار آنها توجه نمی‌کنند و معیاری برای تفکیک کالای قاچاق شده از کالای قانونی و استاندارد در اختیار ندارند (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۹۶: ۷۲). در قانون اخیر قاچاق، قانونگذار به بیان ضمانت‌اجراهایی برای مبارزه با این پدیده پرداخته که مخصوصاً در زمینه قاچاق مواد مخدر، داروهای روان‌گردان، داروهای تقلبی ضمانت‌اجراهای سنگینی در قوانین خاص نیز وجود دارد. آنچه از حمایت در مقررات متبلور شده، همان بحث تعزیرات و ضمانت‌اجراها است. در برخی قوانین، حمایت از بزه‌دیدگان با در نظر گرفتن شرایط، سن، جنس، ... مورد توجه ویژه مقنن قرار گرفته و با پیش‌بینی برخی ضمانت‌اجراها این دسته افراد مورد حمایت افتراقی قرار گرفته‌اند. در مقررات عام ملی و فراملی و برخی قوانین خاص بزه‌دیده از طریق جرم‌انگاری، تدابیر پیشگیرانه، پرداخت خسارت از محل بیت‌المال یا صندوق خسارت‌های بدنی مورد حمایت قرار گرفته است. بزه‌دیدگان قاچاق کالاها سلامت محور در دو دسته عام و خاص قابل بررسی است. بزه‌دیدگان عام شامل افراد عادی و دولت؛ بزه‌دیدگان خاص شامل بیماران، ورزشکاران، کشاورزان و دامپروران، مرزبانان.

۲-۱. بزه‌دیدگان عام

شاید بزرگ‌ترین ضربه‌ای که جرم اقتصادی بر یک اجتماع وارد می‌کند، از بین رفتن اعتماد باشد. این بی‌اعتمادی مردم نسبت به مسئولین، دولت، حاکمیت و تمامی سیاست‌ها از پیامد اقتصادی این جرم بیشتر است، زیرا مشروعیت ساختار حاکمیت را زیر سؤال برده است و در چنین شرایطی امکان ادامه حیات نظام سیاسی وجود نخواهد داشت (لوک‌بجر و کلوز، ۱۳۸۶: ۱۳۷). آثار زیانبار جرایم اقتصادی و سازمان‌یافته علاوه بر اقتصاد جامعه، ساختار و امنیت اجتماعی و سیاسی را هم به‌طور جدی در معرض تهدید قرار می‌دهد. کالاها سلامت محور به دلیل ارتباط با حیات انسان‌ها از جایگاه ویژه‌ای برخوردارند و اغلب تقلبی و منقضی که به‌صورت غیرقانونی عرضه می‌شوند، این کالاها هیچ گارانتی یا تضمینی ندارد، در حقیقت با ورود این کالاها به چرخه مصرف، امنیت غذایی دچار اختلال می‌گردد. کالاها مذکور که وارد کشور می‌شوند با توجه به تقسیم‌بندی قانون قاچاق، طیف خاصی از بزه‌دیدگان را به خود اختصاص می‌دهد. در درجه اول صدمه

بزرگ، از آن دولتی است که با عدم نظارت کافی بر مرزهایش و یا با کاستی‌ها و خلأهای قانونی راه‌گریز را برای افراد قانون‌شکن هموارتر ساخته است. دولت به‌عنوان یک نهاد حاکمیتی با ورود این کالاها نظاره‌گر شیوع بیماری‌ها و آسیب‌ها بر اثر عوارض ناشی از مصرف این کالاها، تأثیر نامطلوب در تولیدات کشاورزی و دامی، صرف هزینه‌های گزاف در جهت مبارزه با این پدیده، به وجود آمدن جو نامناسب به دلیل عرضه شدن محصولات مشابه و ... خواهد بود. در درجه دوم مردم و آحاد ملت بزه‌دیدگان این جرم را تشکیل می‌دهند که قلمرو بزه‌دیدگی وسیعی دارند. به علت در بر گرفتن طیف وسیعی از افراد، خسارات وارده نیز در بیشتر اوقات غیرقابل جبران است.

تصویر رایج جامعه از بزه‌دیدگان با بزه‌دیدگان جرایمی چون قتل، سرقت، تجاوز به عنف و غیره تداعی می‌شود، در حالی که هر فرد به‌راحتی می‌تواند در رده بزه‌دیدگان قاچاق کالای سلامت‌محور قرار گیرد. با وجود اینکه اغلب مردم نگران بزه‌دیدگی خود هستند، بدون اینکه از بزه‌دیدگی خود آگاه شده یا در این رابطه احساس نگرانی نمایند روزانه بزه‌دیدگی طیف وسیعی از جرایم یقه‌سفیدها می‌شوند. هرچند از جرایم یقه‌سفیدها به‌عنوان یکی از جرایم یاد می‌شود، اما جرایم یقه‌سفیدها بر بزه‌دیدگان شخصی و جامعه تأثیرات مستقیم و غیرمستقیمی داشته و بر تمام افراد جامعه فارغ از طبقه و جایگاه اجتماعی‌شان اثر می‌گذارد (فیلیزولا و لویز، ۱۳۸۸). در برخی از جرایم سازمان‌یافته، اشخاص حقوقی به‌عنوان بزه‌دیده و شاکی قانونی محسوب می‌شوند، اما در عمل، بزه‌دیدگان واقعی این جرایم نیز کلیت جامعه و یا بخش‌هایی از جامعه هستند. بزه‌دیدگی افراد تحت شرایط زمانی و مکانی قابل تغییر است؛ چرا که در شرایط اضطراری و شیوع بیماری‌های مسری مانند بیماری معاصر «کرونا» بیشتر افراد جامعه در معرض بزه‌دیدگی قرار می‌گیرند؛ چرا که عدم بهره‌مندی از شرایط برابر در مقابله با بیماری خود نوعی بزه‌دیدگی محسوب می‌گردد و بهره‌مندی بزه‌دیدگان از این حق، جزء حقوقی است که قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران برای همه افراد به رسمیت شناخته است. عدم دسترسی به واکسن با کیفیت، کپسول اکسیژن، ... از جمله علل تشدیدکننده بیماری محسوب می‌گردد که در پی آن تولید و عرضه توسط فرصت‌طلبان این عرصه نیز علاوه بر ضربه بر دولت، بر سلامت عموم هم صدمه وارد می‌نماید.

۲-۲. بزه‌دیدگان خاص

برخی جرایم که بزه‌دیدگان خاصی مثل کودکان و زنان را دارند به وفور مورد توجه قانونگذاران داخلی و بین‌المللی قرار گرفته‌اند. چراکه حساسیت جامعه به این جرایم بیشتر تجلی می‌کند؛ اما برخی جرایم با وجود اینکه باعث بزه‌دیدگی طیف گسترده‌ای می‌شوند، اما از اذهان عموم متروک می‌مانند.

۱) بیماران: قاچاق کالاهای سلامت محور خطر بزرگی است که سلامت و امنیت جانی را تهدید می‌کند. از دست دادن اعضای سالم بدن و حتی گاهی مرگ افراد از جمله عواقب مصرف این دسته از کالاهاست. بیماران به‌عنوان اعضای ثابت آسیب‌پذیران در رأس بزه‌دیدگان قرار دارند، چراکه تحت تأثیر هزینه‌های درمان و عدم کیفیت تولیدات داخلی احتمال گرایش و استفاده از کالاهاى خارجی با دسترسی غیرمجاز نیز افزایش می‌یابد. با برآورده کردن نیازهای این گروه از افراد میزان بزه‌دیدگی آنها کاهش یافته و با اختصاص دادن خدمات درمانی خاص یا پوشش بیمه برای داروهای مورد نیاز حمایت از آنها شکل خواهد گرفت.

۲) ورزشکاران: این دسته از افراد نیز می‌توانند قربانی مصرف کالاهای قاچاق سلامت محور شوند. داروهای نیروزا و محرک، مکمل‌های ورزشی (کورتون، گلوتامین)، هورمون‌های پپتیدی، گلیکوپروتئینی و آنالوگ‌های آنها (هورمون رشد)، آمینواسیدهای شاخه‌ای (BCAA)، کراتین و... از جمله داروها و مکمل‌هایی هستند که توسط آنها مورد استفاده قرار می‌گیرند و این احتمال بزه‌دیدگی آنها را افزایش می‌دهد. با بهبود کیفیت داروها و مکمل‌های تولید داخل و تأمین موارد مصرفی این گروه می‌توان از آسیب‌دیدگی این دسته پیشگیری نمود.

۳) کشاورزان و دامپروران: می‌توان از آسیب‌پذیران قاچاق کالاهای سلامت محور به کشاورزان و دامپروران نیز اشاره نمود. با وجود نوآوری‌های قوانین جدیدالتصویب حمایت‌های بایسته از بزه‌دیدگان رخ داده است و قانونگذار ایرانی با وجود شناسایی حق‌های نوین برای بزه‌دیده؛ هنوز هم با نارسایی‌هایی روبه‌رو است. هرگونه واردات تجاری، ذخیره‌سازی، توزیع، عرضه و فروش سموم، کودهای شیمیایی و کالاهایی با مصرف دامی طبق بند «پ» ماده ۷ قانون دائمی احکام توسعه کشور (۱۳۹۶) بر عهده وزارت جهاد کشاورزی و سازمان دامپزشکی است. بزه‌دیدگان ناشی از مصرف این کالاها به صورت مستقیم متحمل ضرر و زیان می‌شوند که دامنه این بزه‌دیدگی بر اثر استفاده از سموم تقلبی یا فاسد دامن دولت و مردم را می‌گیرد، این گروه با خرید اقلام منقضی و فاسد متحمل ضرر و زیان می‌شوند و مصرف این مواد سبب آلودگی محیط زیست می‌گردد و از سوی دیگر کاهش تولید یا فقدان کیفیت محصولات تولید شده بر بزه‌دیدگان این جرم می‌افزاید.

۴) مرزبانان: مرزبانان و مدافعان مرزهای جغرافیایی گروه دیگری از بزه‌دیدگان قاچاق کالا را تشکیل می‌دهند. کنترل قاچاق به لحاظ ویژگی فرامرزی آن منوط به هماهنگی بین دولت‌ها در سطح جهانی است. ارتکاب این جرم به دلیل گستردگی نوار مرزی کشور کاملاً محسوس می‌باشد. جهانی شدن یک جرم، جهانی شدن سیاست جنایی را نیز می‌طلبد و یکی از لوازم چنین سیاستی نزدیک کردن سیاست جنایی کشورها، به‌ویژه در سطح منطقه‌ای در قبال این جرایم است، چرا که عدم وجود هماهنگی در کنترل این پدیده راه به جایی نخواهد برد. از سوی دیگر در مقابل

درآمدهای نجومی قاچاقچیان، حقوق و مزایای اندک متولیان پیشگیری و مقابله با این جرم قرار دارد که شرایط و سوسه‌انگیزی را ایجاد می‌کند که مقاومت روانی-مادی انسان‌ها در برابر آن متزلزل می‌شود (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۹۶: ۷۴). با توجه به مقررات سختگیرانه ورود و خروج کالا مخصوصاً کالاهای پرسود از جمله کالاهای سلامت‌محور مثل دارو، فرآورده‌ها، مکمل‌ها و ...، حیات این قشر به عنوان بزه‌دیده، مستقیماً در معرض تهدید قرار دارد. شهادت هر یک از این مأموران، سبب ورود آسیب‌های جدی به خانواده‌هایشان شده و دولت نیز به دلیل صرف هزینه‌های سازمانی برای این مأموران و خانواده‌های آنها بزه‌دیده محسوب می‌گردد که مقنن در ماده ۸ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز به این امر مهم توجه نموده و برای جبران آسیب‌های وارده ضمانت‌اجراهایی را پیش‌بینی نموده است.

۳. سازوکارهای حمایت از بزه‌دیدگان قاچاق کالاهای سلامت‌محور

حمایت از بزه‌دیده، جلوه‌ای از پاسخ به جرم از گذر پیشگیری از بزه‌دیدگی و تعریف سیاست جنایی است (رایجیان اصلی، ۱۳۹۰: ۱۲۳). حمایت از بزه‌دیدگان را نباید صرفاً در محدوده جبران مادی خسارات وارده معنی کرد، بلکه ضمن جرم‌انگاری‌ها و کیفرسازی‌های حمایت‌کننده در قالب حقوق کیفری ماهوی و دادن نقش فعال به بزه‌دیده در مراحل مختلف فرایند کیفری با ترسیم یک سیاست جنایی بزه‌دیده‌مدار در همه سطوح سیاست جنایی (تقنینی، قضایی، اجرایی، مشارکتی) باید محدوده حمایت از بزه‌دیده را به تمامی انواع حمایت‌های انسانی-اخلاقی نظیر احترام به منزلت بزه‌دیده، دادن اجازه ارائه دیدگاه‌ها به وی و تأمین امنیت بزه‌دیده و شهود و ... و حمایت‌های عینی-مادی مانند امکان دادخواهی و شکایت، توسعه کیفی و کمی اقسام کمک‌های پلیسی، پزشکی و مشاورات حقوقی و ... گسترش داد (حسن‌زاده، ۱۳۹۰: ۱). حمایت از قربانیان قاچاق کالاهای سلامت‌محور باید توسط دولت با اتخاذ یک سیاست جنایی پویا، علاوه بر سه سطح قانونگذارانه، قضایی و اجرایی، در سطح مشارکتی انجام گیرد؛ زیرا ویژگی بایسته سیاست جنایی پاسخ‌سنجیده و کارآمد به پدیده مجرمانه است. راهبرد حمایت از بزه‌دیده به معنای روش یا ابزاری کیفری و غیرکیفری برای حمایت از قربانی جرم می‌باشد، حمایت از بزه‌دیدگان قاچاق کالاهای سلامت‌محور در قالب حمایت‌های کیفری و غیرکیفری پراکنده در مقررات داخلی به چشم می‌خورد.

حمایت از بزه‌دیدگان در سطح بین‌المللی در قالب کنوانسیون‌ها و اسناد جهانی نظیر اعلامیه ۱۹۸۵ سازمان ملل (اعلامیه اصول بنیادی عدالت برای بزه‌دیدگان و قربانیان سوءاستفاده از قدرت) مورد تأکید قرار گرفته است، ولی متأسفانه در اسناد بین‌المللی سند جامعی در این زمینه وجود ندارد که در راستای حمایت از بزه‌دیدگان این جرایم بتوان به آن مراجعه نمود.

۳-۱. حمایت کیفری از بزهدیدگان

حمایت کیفری به دو صورت ماهوی و شکلی قابل تقسیم است.

۳-۱-۱. حمایت کیفری ماهوی

قانونگذار با جرم‌انگاری‌های متفاوت در مقررات داخلی درصدد حمایت از بزهدیدگان به صورت عام برآمده و در قوانین (آیین دادرسی کیفری (۱۳۹۲)، مجازات اسلامی (۱۳۹۲)، احکام دائمی توسعه‌ای کشور (۱۳۹۶)، مبارزه با قاچاق کالا و ارز (۱۳۹۲)... با جرم‌انگاری به حمایت از اқشار آسیب‌پذیر پرداخته و ضمانت‌اجراهایی را درصدد مبارزه با جرایم و پیشگیری از آنها پیش‌بینی نموده است.

۳-۱-۱-۱. حمایت کیفری ساده

حمایت از قربانیان جرم می‌تواند نقش اصلی را در کاهش پدیده‌های مجرمانه ایفا کند، جرم‌انگاری هر رفتار منع شده را که نیازمند پیش‌بینی یک ضمانت‌اجرایی مشخص و معمولاً کیفری است، حمایت کیفری ساده می‌توان نامید. اصولاً جرم‌انگاری حمایتی مبتنی بر نوعی وضعیت آسیب‌شناسانه خاص بزهدیده است و فعل یا ترک فعل‌هایی را در برمی‌گیرد که با توجه به وضعیت خاص اشخاص آسیب‌پذیر انجام می‌گیرد و به‌صورت پراکنده در قوانین به چشم می‌خورند (حاجی‌تبارفیروزجانی، ۱۳۹۰: ۱۳). جرم‌انگاری عادی همراه با یک ضمانت‌اجرایی کیفری ساده یک حمایت کیفری از بزهدیدگان جرم قلمداد می‌گردد.

مقنن در ماده ۱۸ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز به جرم‌انگاری قاچاق کالاهای مجاز مشروط پرداخته است. طبق ماده یک این قانون کالای مجاز مشروط، کالایی است که صدور یا ورود آن علاوه بر انجام تشریفات گمرکی حسب قانون نیازمند به کسب مجوز قبلی از یک یا چند مرجع ذی‌ربط قانونی است و کالایی که صدور یا ورود آن به‌موجب قانون ممنوع می‌باشد، کالای ممنوع قلمداد می‌گردد و در صورتی که کالای مجاز مشروط دارای مجوز نباشد در حکم کالای ممنوع خواهد بود. قاچاق کالاهای سلامت‌محور موضوع مواد ۲۶ و ۲۷ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز است و بر اساس نص صریح قانون هر شخص حقیقی یا حقوقی که اقدام به واردات و صادرات دارو، مکمل‌ها، ملزومات و تجهیزات پزشکی، مواد و فرآورده‌های خوراکی، آشامیدنی، آرایشی و بهداشتی بدون انجام تشریفات قانونی نماید به مجازات کالاهای قاچاق محکوم می‌گردد مجازات مقرر شده مانع از پرداخت دیه و خسارت‌های وارده نیست. ضمانت‌اجراهای پرداخت دیه و خسارت در انتهای ماده ۲۷ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز خود جلوه دیگری از حمایت کیفری در قانون مذکور می‌باشد. سوداگری که به ارتکاب جرم قاچاق کالاهای سلامت‌محور اقدام می‌کند و سلامتی طیف وسیعی از افراد را تهدید می‌کند چه بسا سبب وقوع جنایات غیرعمدی بر عده کثیری نیز می‌گردد که برای جبران این جنایات غیرعمدی مقنن با پیش‌بینی دیه

و خسارت درصدد حمایت از این گروه برآمده است، اما طبیعتاً این نوع حمایت برای جبران آسیب‌های وارده کافی نیست.

واردکنندگان مواد و فرآورده‌های موضوع ماده ۲۷ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز ۱۳۹۲ با عدم اخذ مجوز از سازمان‌های مربوطه مشمول مجازات قاچاق کالاهای ممنوعه می‌گردند. مرجع رسیدگی‌کننده مکلف به استعلام مجوز مصرف انسانی کالاهای مذکور از مراجع ذی‌ربط می‌باشد. در غیر این صورت کالای مکشوفه، تقلبی، فاسد یا تاریخ مصرف گذشته، مضر به سلامت مردم شناخته شده و ضمانت اجرای قاچاق کالاهای ممنوع بر آن حاکم خواهد بود و مواد ۴ و ۸ قانون مواد مخدر ۱۳۸۹ افرادی را که مواد مندرج در این قانون را به هر نحوی به کشور وارد، صادر، ارسال نماید با رعایت تناسب و با توجه به مقدار مواد مذکور به مجازات‌های مندرج در قانون محکوم می‌نماید، در خصوص مالیت داشتن مواد مخدر، الکل، داروهای روان‌گردان و پیش‌سازهای مخدر نظریات مختلفی مطرح بوده و هست؛ برای نمونه؛ پس از انقلاب اسلامی که ضرورت تطبیق قوانین با فقه و شریعت اسلام به میان آمد بحث مالیت مشروبات الکلی مطرح شد. عدم اظهار نظر صریح در این مورد سبب ایجاد تعارض آراء گردید و منجر به صدور رای وحدت رویه در سال ۱۳۷۳ شد، لکن بر اساس ماده ۷۰۳ ق.م.ا.عده‌ای بر عدم مالیت مشروبات الکلی تأکید داشتند و آن را مشمول قانون قاچاق کالا و ارز باشد نمی‌دانستند. تفسیر مجمع تشخیص مصلحت نظام (۱۳۸۱) و نهایتاً در قانون بودجه ۱۳۸۶ به طور صریح برای آن قیمت گذاری شد. الکل در ماده ۲۲ قانون قاچاق به عنوان کالای ممنوعه معرفی گردید؛ زیرا حرمت مصرف مسکر در جامعه اسلامی حاکم است، ولی از سوی دیگر این کالا را می‌توان جز کالاهای سلامت‌محور محسوب نمود، اما بزه‌دیدگان این کالا- به غیر از افراد زیر ۱۸ سال و مجانین با جمع شرایط- بر اساس قاعده اقدام از ضمانت اجرای مندرج در ماده ۲۷ برخوردار نمی‌باشند. این موضوع قابل تسری به مواد مخدر و پیش‌سازهای مخدر (انیدریک استیک، آمفتامین‌ها، سودو افدرین...) و داروهای روان‌گردان نیز است؛ چراکه در ساختن اغلب داروها (هیوسین، استامینوفن...) از مواد مخدر استفاده می‌گردد.

به استناد اصل ۱۳۸ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، بندهای ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۷ ماده یک قانون تشکیلات و وظایف وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، ماده ۸ قانون تشکیل وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و آیین‌نامه اجرایی آن، تبصره ۲ ماده ۳، تبصره ۵ ماده ۱۳، تبصره ۲ ماده ۱۴، مواد ۲۴ و ۲۵ قانون مربوط به مقررات امور پزشکی، دارویی، مواد خوردنی و آشامیدنی، ماده ۲۴ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت و آیین‌نامه اجرایی آن، بند پ ماده ۷ و ماده ۲۲ قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور و در راستای بندهای ۴ و ۵ و ۷ سیاست‌های کلی سلامت بندهای ۱، ۲، ۳، ۱۱، ۱۳ و ۲۳ سیاست‌های کلی نظام در حوزه تولید

ملی، حمایت از کار و سرمایه ایرانی و سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، ابلاغی مقام معظم رهبری، آیین‌نامه فعالیت در حوزه تجهیزات پزشکی به منظور سیاست‌گذاری، نظام‌مند نمودن، کنترل و نظارت بر کلیه فعالیت‌ها و فرآیندهای حوزه تجهیزات پزشکی و همچنین مواد اولیه، قطعات ساخت و قطعات یدکی آنها شامل تولید، واردات، ترخیص، صادرات، حمل و نقل، انبارش، توزیع، عرضه، قیمت‌گذاری، تنظیم بازار، خدمات پس از فروش، خدمات کنترل کیفی و کالیبراسیون، نگهداشت، خدمات ممیزی و ارزیابی، اسقاط و امحاء، مشاوره فنی و مشاوره تجهیز مؤسسات پزشکی مواردی را پیش‌بینی نموده است.

موارد مصرح در مواد ۲۶ و ۲۷ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز ۱۳۹۲ و بند «پ» ماده ۷ قانون احکام دائمی توسعه‌ای کشور «هرگونه واردات تجاری، ذخیره‌سازی، توزیع، عرضه و فروش کالاهای دارویی، واکسن، مواد زیستی و ... در سامانه رهگیری و کنترل اصالت طبق ضوابطی که وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی اعلام می‌کند، ثبت نشده باشد جرم محسوب شده و با مجرم مطابق قانون قاچاق (۹۲) برخورد می‌شود مقنن در هر یک از مقررات با توجه به شرایط و ویژگی‌های مصرف‌کنندگان کالاهای مختلف در زمینه‌های مختلف ضمانت‌اجراهایی را پیش‌بینی نموده است که می‌توان مقررات حاکم را چنین خلاصه نمود.

۳-۱-۱-۲. حمایت کیفری مشدد

پیش‌بینی کیفیات و عوامل مشدده مجازات، کیفرانگاری حمایتی است. شیوه عادی تشدید مجازات از حیث نوع یا میزان آن و پیش‌بینی ضمانت‌اجراهای تکمیلی و تجمیعی در کنار مجازات اصلی را می‌توان نام برد (حاجی تبار فیروزجانی، ۱۳۹۰: ۱۴).

الف) شخصیت حقوقی بودن مرتکب: مقنن در مواد ۲۰، ۲۱، ۲۲ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ به مجازات مرتکبین جرایم در قالب شخصیت حقوقی نیز پرداخته است. ضمانت‌اجراهای پیش‌بینی شده برای اشخاص حقوقی مرتکب ۲ یا ۴ برابر انجام همان جرم برای اشخاص حقیقی است؛ یعنی اگر مرتکب جرم قاچاق کالاهای سلامت‌محور شخص حقوقی باشد قانونگذار با مجازات اصلی مندرج در ماده ۲۰ بر حمایت تشدید از بزه‌دیدگان این جرم تأکید نموده است. مرجع رسیدگی‌کننده حسب مورد می‌تواند با توجه به شرایط و نحوه دفعات ارتکاب جرم و شخصیت مرتکب علاوه بر مجازات مقرر در قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز وی را به عنوان تکمیل مجازات به یک یا چند مورد مرتبط از محرومیت‌های مندرج در ماده ۶۹ محکوم نماید. اختیار مرجع صالح برای مورد حکم قرار دادن مجازات تکمیلی علاوه بر مجازات اصلی از حمایت‌های مشدده کیفری است که مقنن برای جلوگیری از پیامدهای زیانبار وقوع این جرم مورد تأکید قرار داده است. یا حکم به انحلال شخص حقوقی در صورتی که به قصد قاچاق تأسیس شده

یا پس از تأسیس، فعالیت خود را به منظور قاچاق منحرف نموده نیز از جمله حمایت‌های کیفری است که از لحاظ قانونگذاری مغفول نمانده است.

(ب) حرفه‌ای بودن: مقنن در قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز قاچاقچی حرفه‌ای را شخصی می‌داند که بیش از ۳ بار مرتکب قاچاق شود و ارزش کالای قاچاق در هر مرتبه بیش از ده میلیون ریال باشد. مجازات مصرح در ماده ۳۲ قانون مزبور حاکی از حمایت کیفری مشدد افتراقی نسبت به این موضوع است؛ اما برای وارد کردن کالا بدین شکل مجازاتی نیز در نظر گرفته شده و در صورتی که قاچاق کالاها ممنوعه به نحو سازمان یافته ارتکاب یابد، علاوه بر مجازات عمومی تعریف شده به حبس نیز محکوم شده و بدین ترتیب بر اساس حجم واردات، مجازاتی نیز در انتظار قاچاقچیان حرفه‌ای خواهد بود. اصولاً زمانی که فردی مرتکب قاچاق حرفه‌ای می‌شود، قاچاق سازمان یافته به وقوع پیوسته است؛ اما همیشه این رابطه صادق نیست. بین دو عنوان قاچاق حرفه‌ای و سازمان یافته رابطه عموم خصوص مطلق وجود دارد. سوداگرانی که عالماً و عامداً به ارتکاب این جرم دست می‌زنند با توجه به وسعت دامنه بزه دیدگان و با مد نظر قرار دادن اینکه این جرم تهدیدی است علیه سلامت عمومی، پس می‌توان مرتکب را از بابت تشدید مفسد فی الارض محسوب نمود و به مجازات مقرر طبق ق.م.ا محکوم نمود و یا تحت عناوین مجرمانه خاص مورد تعقیب و مجازات قرار داد.

(پ) سازمان یافتگی: قاچاق سازمان یافته جرمی است که با برنامه‌ریزی و هدایت قانونگذار جمهوری اسلامی ایران با تصویب قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز و قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ جهت برخورد با مرتکبین جرایم سازمان یافته خصوصاً قاچاق کالا و ارز گامی مهم برداشت. این قانون، سازمان یافتگی را نه به عنوان یک عامل مشدده در جرم قاچاق کالا و ارز بلکه به عنوان یک جرم مستقل تحت عنوان قاچاق سازمان یافته شناسایی و به مقابله با آن پرداخته است (میرمحمدصادقی و عدومی زاده، ۱۳۹۷: ۱۳۱). به موجب مقررات عام قانون مجازات اسلامی سردستگی از علل مشدده محسوب می‌گردد. ماده ۳ قانون قاچاق ۱۳۱۲ شرکای جرم در قبال پرداخت جزای نقدی به‌طور تضامنی مسئول بودند. مقنن در فصل پنجم قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، کسانی را که در ارتکاب قاچاق کالاها ممنوعه نقش سازمان‌دهی، هدایت و یا سردستگی گروه سازمان یافته را بر عهده دارند، حسب مورد به حداکثر مجازات مقرر در بندهای (الف) و (ب) محکوم می‌کند و در صورتی که ارتکاب قاچاق کالا و ارز به صورت انفرادی و یا سازمان یافته به قصد مقابله با نظام جمهوری اسلامی ایران یا با علم به مؤثر بودن آن صورت گیرد و منجر به اختلال گسترده در نظام اقتصادی کشور شود، موضوع مشمول قانون مجازات اخلاک‌گران در نظام اقتصادی کشور مصوب ۱۳۶۹/۹/۱۹ می‌گردد و مرتکب طبق مقررات قانون مزبور مجازات می‌شود و اگر محرز شود مرتکب جرایم قاچاق کالا و ارز با علم و عمد، عواید و سود

حاصل از این جرایم را به نحو مستقیم یا غیرمستقیم برای تأمین مالی تروریسم و اقدام علیه امنیت ملی و تقویت گروه‌های معاند با نظام اختصاص داده یا هزینه نموده است، علاوه بر مجازات مقرر در این قانون حسب مورد به مجازات محارب یا مفسد فی الارض محکوم می‌گردد. همچنین هرگاه جرایم موضوع مواد مخدر به صورت شبکه‌ای و سازمان‌یافته انجام گیرند ضمانت اجرای شدیدی را به دنبال خواهد داشت. سازمان‌یافتگی جرم قاچاق در قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مورد توجه مقنن قرار گرفته است. آنچه از تعریف و مفهومی که برای کالاهای سلامت‌محور استنباط می‌شود، وقوع این جرم به صورت سازمان‌یافته امری حتمی است.

ت) رابطه استخدامی مرتکب: مقنن علاوه بر پیش‌بینی ضمانت‌اجراهای ساده در کنار جرم‌انگاری، ضمانت‌اجراهای دیگری نیز پیش‌بینی نموده است که ممکن است از نوع مدنی، اداری، انضباطی ... باشند که می‌توان آنها را تحت عنوان حمایت کیفری پیوسته محسوب کرد. مقنن نسبت به اشخاصی که به مناسبت سمت مرتکب این جرم می‌شوند سیاست سخت‌گیرانه‌ای را در پیش گرفته، این قشر به دلیل موقعیت خاص خود مورد اعتماد مردم قرار دارند و با نقض مقررات یا سوء استفاده از سمت زمینه بزه‌دیدگی مردم را فراهم می‌آورند. بر اساس ماده ۳۵ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز (۱۳۹۲) و تبصره آن، هرگاه مأموران دستگاه‌های کاشف یا وصول درآمدهای دولت، خود مرتکب قاچاق شوند و یا شرکت یا معاونت در ارتکاب نمایند، علاوه بر مجازات قاچاق مقرر در این قانون به مجازات مختلس نیز محکوم می‌شوند و مأمورانی که با علم به ارتکاب قاچاق از تعقیب مرتکبان خودداری یا برخلاف قوانین و مقررات عمل نمایند در حکم مختلس محسوب و به مجازات مقرر برای مختلسین اموال دولتی محکوم می‌گردند مگر آنکه عمل مرتکب به موجب قانون دیگری مستلزم مجازات شدیدتری باشد که در این صورت به مجازات شدیدتر محکوم می‌شوند. با نظامیانی که مرتکب جرایم این قانون شوند نیز طبق مقررات عامه و قوانین خاص برخورد می‌شود. طبق ماده ۱۱۲ و ۱۱۳ قانون مجازات جرایم نیروهای مسلح، نظامیانی که در ارتباط با کالاهای سلامت‌محور مرتکب تخلفی شوند به مجازات مقرر محکوم می‌گردند. طبق تبصره ۲ ماده ۸ قانون مواد مخدر، مرتکبینی که از کارکنان دولت یا شرکت‌های دولتی و شرکت‌ها و یا مؤسسات وابسته به دولت باشد، علاوه بر مجازات مندرج در ماده ۸ به انفصال دائم از خدمات دولتی نیز محکوم می‌گردد که این ضمانت اجرا مرتبط با رابطه استخدامی مرتکبین می‌باشد در سایر مواد قانونی نیز سیاست سختگیرانه در ارتباط با مأمورین و کارمندان دولت محسوس است.

ث) شخصیت بزه‌دیده: ماده ۳ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان ۱۳۹۹ نقض قوانین جزائی توسط طفل یا ارتکاب جرم توسط نوجوان و یا استفاده از آنها در فعالیت‌های مجرمانه، وارد شدن یا وارد کردن طفل و نوجوان در فعالیت‌هایی نظیر تکدی‌گری و قاچاق و... را جرم‌انگاری

نموده است. در این مقررده شخصیت بزه‌دیده علت بزه‌دیدگی را تشکیل می‌دهد چراکه در جرایمی همچون قاچاق از این گروه استفاده ابزاری می‌شود و این جرم‌انگاری نسبت به افراد زیر ۱۸ سال حمایتی افتراقی محسوب می‌شود. همچنین با تدوین و تصویب سند ملی حقوق کودک و نوجوان (۱۴۰۰) بار دیگر حمایت از این گروه به‌طور منسجم مورد تأکید قرار گرفته و حمایت‌های ویژه از سوی مقنن پیش‌بینی شده است. اهمیت جایگاه کودک در اسناد بالادستی هم قابل رؤیت است (مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی).

۳-۱-۱-۳. حمایت کیفری شکلی

پیش‌بینی سازوکارهایی برای احقاق حق‌های بزه‌دیده در چارچوب قانون که می‌توان از آنها به سازوکارهای شکلی تعبیر کرد، می‌تواند تا حدودی آسیب‌های وارده را ترمیم بخشند؛ مانند حق داشتن وکیل، طرح دعوی ضرر و زیان... که این نوع حمایت به‌طور معمول در سطوح سیاست جنایی رسمی یا دولتی مصداق پیدا می‌کند (رایجیان اصلی، ۱۳۹۰: ۱۲۶). می‌توان دهه نود را نقطه عطفی در تاریخ قانونگذاری معرفی نمود؛ زیرا با تصویب قوانین عام، مقررات خاص هم به تبعیت از مقررات عام مورد توجه و اصلاح قانونگذار ایران قرار گرفت و حمایت از بزه‌دیدگان جرایم با تشدید مجازات مرتکبین و پیش‌بینی ضمانت اجراهای بایسته در قوانین داخلی متجلی گردید. مقنن در مقررات مربوط به پیشگیری با پیش‌بینی نهادها و سازمان‌هایی که متولی امر پیشگیری بوده، اهمیت داده و جایگاه خاصی برای آن در سیاست جنایی قائل شده است.

الف) به رسمیت شناختن سازمان‌های مردم‌نهاد در راستای حمایت از بزه‌دیده:

این قانون خلأ را تا حدودی جبران نمود. قواعد کلی زمینه حمایت را فراهم می‌کند، اما اجرایی شدن این مقررات نیازمند صرف هزینه‌ها و نظارت کافی بر این مهم می‌باشد. پرننگ‌ترین حمایت شکلی مقنن در قانون آیین دادرسی کیفری (۱۳۹۲) نمود پیدا کرده است. ماده ۱۰ این قانون که به تعریف بزه‌دیده پرداخته و حق تعقیب مرتکب و جبران ضرر و زیان وارده بر وی را به رسمیت شناخته و در ماده ۶۶ این قانون با معرفی سازمان‌های مردم‌نهاد حقوقی را جهت حمایت از بزه‌دیدگان خاص پیش‌بینی نموده است.

ب) تعیین مرجع رسیدگی: ایجاد مراجع تخصصی برای رسیدگی به جرایم موضوع این

قانون حرکتی بسیار سنجیده از سوی قانونگذار ایران است که در راستای ماده ۵۶۶ و ۲۵ قانون آیین دادرسی کیفری آیین‌نامه شیوه تشکیل شعب تخصصی مراجع قضایی تدوین گردیده است. دیوان عالی کشور به عنوان عالی‌ترین مرجع قضایی کشور رسیدگی به بزه قاچاق کالاها ممنوع، طبق مواد ۴۴ تا ۵۲، طبق بند ب ماده ۲۷ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز (۱۳۹۲)، قاچاق مواد خوراکی و بهداشتی غیرقابل مصرف و همچنین رسیدگی به حمل، نگهداری، عرضه و فروش مواد فرآورده‌های خوراکی و آشامیدنی، آرایشی و بهداشتی، قاچاق (سازمان یافته، حرفه‌ای، کالاها

ممنوع، مستلزم حبس و یا انفصال از خدمات دولتی) در صلاحیت دادسرا و دادگاه انقلاب قرار گرفته و این موضوع بیانگر اهمیت مبارزه با این پدیده می‌باشد. قانونگذار ایران با محول کردن رسیدگی به این پرونده‌ها به دادسرا و دادگاه انقلاب، حمایت ویژه‌ای از بزه‌دیدگان نموده، بالا بودن اهمیت جرم مجازات سنگین تری را به دنبال دارد؛ چراکه به طیف گسترده‌ای لطمه وارد می‌نماید و به تبع آن باید در مهم‌ترین مرجع قضایی مورد رسیدگی قرار گیرد. فصل هشتم قانون قاچاق مربوط به مراجع رسیدگی کننده به این جرم می‌باشد. تعدد مراجع رسیدگی کننده به جرایم این قانون یکی از مسائلی است که سبب اطاله دادرسی می‌گردد و قدرت اجرایی سریع و بالا را از مقررات حاکم سلب می‌کند.

۳-۲. حمایت غیر کیفری

در جرایم سبک استفاده از فرآیند ترمیمی جایگزین دادرسی کیفری است، اما در جرایم مهم‌تر غالباً توسل به فرآیند ترمیمی ناممکن است (نجفی‌ابرنندآبادی، ۱۳۷۳: ۹). فرآیند ترمیمی یعنی هرگونه ضمانت اجرای اتخاذ شده، با هدف ترمیم خسارات بزه‌دیده (شاملو و محتشمی، ۱۳۹۱: ۱۴۹). حمایت‌های غیر حقوقی و قضایی که اصولاً در قالب سیاست جنایی مشارکتی و بعضاً سیاست جنایی تقنینی به کار گرفته می‌شوند عبارتند از حمایت‌های پزشکی، عاطفی، اجتماعی و مالی. با توجه به مقررات داخلی مشخص می‌شود که قانونگذار ایران حمایت یکسانی از تمامی بزه‌دیدگان به عمل نیاورده و برحسب جنسیت، وضعیت سلامت آنان قائل به تفکیک شده و همچنین جبران زبان‌ها غالباً از طریق مکانیسم جبران خسارت به وسیله خود بزه‌کار یا اطرافیان او به صورت استرداد اموال، پرداخت پول، پرداخت هزینه‌ها، دیه، حکومت و یا ارض صورت می‌گیرد و پرداخت غرامت دولتی به بزه‌دیده در موارد کاملاً استثنایی امکان‌پذیر است.

۳-۲-۱. حمایت مالی

شناسایی حق غرامت برای بزه‌دیدگان، بارزترین مشخصه سیاست گذاری جنایی بزه‌دیده محور است. با تغییر الگو از اقتصاد پایاپای به اقتصاد مبتنی بر پول و گذر روانی- فرهنگی از تبادل واقعی به تبادل نمادین، راه برای برخوردهایی مشابه در خصوص جرایم گشوده شد و جامعه برای پذیرش پول یا کالا به عنوان وسیله‌ای برای جبران خسارت آماده گردید (ویانو، ۱۳۷۶: ۴۴۱). جبران خسارت یکی از ابزارهای مهم عدالت جنایی است که از آن باید برای فراهم کردن یک شیوه جبرانی برای پاره‌ای از آسیب‌های وارد بر بزه‌دیده بهره‌گیری کرد. با پرداخت غرامت در مواردی ترمیم به معنای واقعی محقق نمی‌شود، اگرچه ممکن است ناتوان از ترمیم واقعی بزه‌دیده باشد، اما قادر است بخشی از آسیب‌ها را التیام بخشد که این مهم از طریق بزه‌کار یا به عنوان تکلیفی برای دولت می‌بایست صورت پذیرد (رایجیان اصلی و نیازمند، ۱۳۹۸: ۱۲۹). استفاده از کالاهای فاسد و

تقلبی، عوارض و پیامدهایی را به دنبال دارد که مصرف کنندگان این قبیل کالاها طبق نص صریح قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز می‌توانند دیه و خسارات وارده را مطالبه کنند.

۳-۲-۲. حمایت معنوی

در شناسایی نیازها و حقوق بزهدیده باید بین نیازها و حقوق مشترک همه بزهدیدگان و نیازها و حقوق خاص تفکیک قائل شد. بزهدیده نیازمند آن است که احساس کند که تنها نیست و جامعه، پلیس، ... همگی پشتیبان او بوده و از وی در برابر بزهدکار و بزهدیدگی حمایت خواهند کرد (قوام، ۱۳۹۰: ۷۶). حمایت عاطفی در مورد بزهدیدگان کالاهای سلامت‌محور موضوع مواد ۲۶ تا ۲۷ قانون قاچاق نیز قابل تصور است. هرچند در قلمرو سیاست جنایی تقنینی ایران مقرراتی چند در مورد جبران خسارت معنوی پیش‌بینی شده است، اما این مقررات خیلی دقیق، منسجم و هماهنگ با سایر مقررات و رویه قضایی موجود نیستند. مقنن در ماده ۱۴ و تبصره آن در قانون آیین دادرسی کیفری (۱۳۹۲) از جبران خسارت معنوی سخن به میان آورده است. با توجه به عرف حاکم بر جامعه قوانین و مقررات بندرت بتوان خسارت‌های معنوی را جبران نمود و با توجه به قانون در حال اجرای آیین دادرسی کیفری حمایت از این بزهدیدگان هرچند قابل تصور است، اما دشوار به نظر می‌رسد بزهدیدگان جرم قاچاق کالاهای سلامت‌محور مانند بزهدیدگان سایر جرایم شایستگی حمایت ویژه را دارند. این قربانیان در حقیقت آسیب‌دیدگان به علت شرایط نامتعارف زندگی هستند. حتی اگر بتوان تا حدودی آن را جبران نمود باز آثار زیانبار آن در زندگی قربانی جاری خواهد بود.

۳-۲-۳. حمایت پزشکی

حمایت پزشکی در سطح سیاست جنایی قانونگذارانه و سیاست جنایی مشارکتی قابل تصور است (رایجیان اصلی، ۱۳۹۰: ۱۲۵). تاسیس انجمن‌های مدنی و سازمان‌های غیردولتی از نوآوری‌های جامعه مدنی محسوب می‌شود. مؤسسان این نهادهای مدنی اغلب بزهدیدگان اسبق این جرایم بوده‌اند (آقالر و خسروشاهی، ۱۳۹۷: ۵۱)؛ بنابراین ضروری است که در این زمینه سیاست جنایی بزهدیده‌مدارانه راجع به افرادی که دچار آسیب شده‌اند، با الگوبرداری از کشورهای پیشرو در این زمینه، تجربه تبعیض در زمینه‌های مختلفی همچون تبعیض در حق برخورداری از درمان مناسب، مراقبت‌ها و کنترل‌های متناوب، ... استفاده گردد. صرف صدور گواهی از سوی مراجع پزشکی قانونی نمی‌تواند به‌عنوان حمایت پزشکی قلمداد گردد. با توجه به اینکه بزهدیدگان قاچاق کالاهای سلامت‌محور افرادی هستند که در نتیجه شرایط اقتصادی، سیاسی و اجتماعی جامعه مورد آسیب قرار گرفته‌اند و غالباً در بزهدیدگی خود نقشی نداشته‌اند از این‌رو متولیان اصلی این امر باید پاسخگوی آسیب‌های وارد باشند و در جهت جبران آنها برآیند. حمایت پزشکی یکی از

حمایت‌های ویژه‌ای که حتماً باید تدابیر و تمهیداتی در این زمینه اندیشیده شود. سوداگرانی که مرتکب این جرم می‌شوند چه بسا سبب نقص عضو یا زوال منافع افرادی شوند که هیچ دخالتی در این موضوع نداشته‌اند و تنها تقصیر آنها اعتماد به دست‌اندرکاران این امر بوده است. لکن در مقررات داخلی ایران، حمایت پزشکی و استفاده از خدمات درمانی مورد توجه قرار نگرفته و این انتقاد در زمینه کالاهای سلامت‌محور قاچاق کاملاً وارد و بجا است.

۳-۲-۴. حمایت اجتماعی

در جرایم فاقد بزه‌دیده مستقیم که در آنها جامعه بزه‌دیده تلقی می‌شود، نتیجه ترمیمی شامل انجام خدمات عمومی، به منظور جبران خسارات وارد بر اجتماع، بدون برچسب‌زنی و تحقیر بزه‌کار می‌گردد (شاملو و محتشمی، ۱۳۹۱: ۱۴۹). بهره‌مندی از سطح زندگی مناسب در کنار حق امنیت اجتماعی پایه‌های اصلی یک نظام حمایت اجتماعی بزه‌دیده‌مدار را تشکیل می‌دهند. حق امنیت اجتماعی یعنی اینکه جامعه باید از حق‌های بنیادی اعضای آسیب‌پذیر خود حمایت کند (رایجیان اصلی، ۱۳۹۰: ۹۹). در قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه، قوه قضاییه مکلف شده از ظرفیت‌های تمامی دستگاه‌های اجرایی و بهره‌گیری از مشارکت اجتماعی مردم و سازمان‌های مردم‌نهاد در جهت ارتقای سلامت اجتماعی اقدام نماید. در راستای افزایش دقت و سرعت در جهت تحقق عدالت قضایی و احیای حقوق عامه سازمان بهزیستی مکلف به ارائه خدمات مشاوره‌ای است. توانمندی نهادهای مردمی برای مشارکت در زمینه‌های سیاست‌گذاری قضایی، پیشگیری از وقوع جرم، حمایت از بزه‌دیدگان، میانجیگری و صلح و سازش، نظارت بر اجرای قوانین، رسیدگی و باز اجتماعی شدن متهمان و مجرمان، با عنایت به تأکید مقام معظم رهبری (مدظله العالی) مبنی بر مردمی بودن برنامه‌های تحولی قوه قضاییه و نظر به اصول قانون اساسی خصوصاً اصول سوم و هشتم و اهمیت مشارکت مردم و ظرفیت گسترده نهادهای مردمی و در اجرای اصل ۱۵۶ ق.ا و قوانین و مقررات مذکور در دستورالعمل نحوه مشارکت و تعامل نهادهای مردمی با قوه قضاییه در سال ۱۳۹۸ مورد توجه قرار گرفته است. مقنن در ماده ۲۰ دستورالعمل نحوه مشارکت و تعامل نهادهای مردمی با قوه قضاییه به قضات و ضابطان دادگستری اختیار داده که در راستای حمایت از بزه‌دیدگان خاص در فرآیند کیفری، در موارد مندرج در این ماده امکان ارائه خدمات آموزشی، مشاوره‌ای و حمایتی از سوی نهادهای مردمی را فراهم آورند و طبق ماده ۲۱ قضات و ضابطان دادگستری در اجرای قانون حمایت از کودکان و نوجوانان (۱۳۹۹)، قانون مبارزه با قاچاق انسان (۱۳۸۳) و ماده ۱۱۷۳ ق.م، از ظرفیت‌های مددکاری، اجرایی و حمایتی نهادهای مردمی همکار در حمایت از اطفال و نوجوانان بزه‌دیده یا در معرض خطر بزه‌دیدگی را در امور مطرح استفاده کنند. منافع بزه‌دیدگان ایجاب می‌کند که قضات از عموماً آیین دادرسی کیفری در حمایت از بزه‌دیدگان کلیه جرایم نیز استفاده کنند. دولت با همکاری مردم در قالب

سیاست جنایی مشارکتی، حمایت اجتماعی از قربانیان را محقق می‌سازد. حمایت اجتماعی توسط سمن‌ها انجام می‌گیرند، مقنن در ماده ۶۶ قانون آیین دادرسی کیفری (۹۲) به نقش این سازمان‌ها اشاره نموده و در مورد جرایم با بزه‌دیده خاص اختیاراتی برای آنها قائل شده است. بزه‌دیدگان خاص ناشی از قاچاق کالاهای سلامت‌محور (اطفال، زنان، معلولان و ...) نیز می‌توانند تحت حمایت این سازمان‌ها قرار گیرند. دستورالعمل پیشگیری و مبارزه با قاچاق تجهیزات پزشکی (۱۳۸۷) نیز درصدد حمایت از مصرف‌کنندگان تجهیزات پزشکی و شناساندن کالاهای مجاز بوده و تدابیری را جهت دستیابی به کالاهای مجاز پیش‌بینی نموده است. این دستورالعمل با هدف پیشگیری و مقابله با ورود تجهیزات پزشکی قاچاق با روان‌سازی و تسهیل واردات مجاز تدوین گردیده است و حمایتی است ویژه از مصرف‌کنندگان این کالاها که مورد توجه قرار گرفته است. دستورالعمل تأسیس، مدیریت و نظارت بر مراکز مجاز دولتی، غیردولتی، خصوصی و یا سازمان‌های مردم‌نهاد درمان و کاهش آسیب معنادان موضوع ماده ۱۵ قانون اصلاحیه قانون مبارزه با مواد مخدر ۸۹ نیز مشمول راهنمای مداخلات مددکاری اجتماعی و حمایتی می‌باشد که توسط سازمان بهزیستی و با همکاری اداره کل درمان و حمایت‌های اجتماعی ستاد مبارزه با مواد مخدر و مشارکت دستگاه‌های ذی‌ربط تهیه و از طریق رئیس کمیته درمان و حمایت‌های اجتماعی ستاد مبارزه با مواد مخدر می‌باشد. رد پای از حمایت اجتماعی در مقررات داخلی به چشم می‌خورد اما به دلیل اهمیت و حساسیت کالاهای سلامت‌محور که به‌طور مستقیم و غیرمستقیم با سلامت مردم در ارتباطند، باید این امر مهم بیشتر مورد عنایت قرار گیرد و از حقوق بزه‌دیدگان خود حمایت کند؛ یعنی باید بزه‌دیده بداند جامعه او را قبول دارد و برای ترمیم آسیب‌های او اقدامات لازم را انجام می‌دهد نه اینکه جامعه فردی را که در شرایط خاصی که تحمل ضرر شده مقصر بداند و با تمام مشکلات وی را رها کند.

بحث و نتیجه‌گیری

بزه‌دیده‌شناسی حمایتی یکی از رویکردهای نوین جرم‌شناسی است که رفته‌رفته به کسب استقلال در سرزمین علوم جنایی نزدیک‌تر می‌شود. چندگانگی لایه‌های سیاست جنایی در تعامل بزه‌دیده‌شناسی حمایتی، می‌تواند به ترسیم یک الگوی چندگانه حمایتی بیانجامد که سنگ بنای آن را سیاست جنایی قانونگذارانه تشکیل می‌دهد. دستگاه قضایی نیز می‌تواند در سطح سیاست جنایی قضایی، با اجرای دادگری نسبت به بزه‌دیدگان، حق‌های آنان را هرچه بهتر احقاق کند. کوشش این دستگاه بدون کمک ضابطان دادگستری، اثرگذار نخواهد بود، زیرا پلیس از مهم‌ترین ابزارهای سیاست جنایی اجرایی به شمار می‌رود. در مطالعه حاضر که با توجه به اهمیت موضوع بزه‌دیدگی انجام گرفته، سعی شد که بزه‌دیدگان ناشی از وقوع جرم قاچاق کالاهای سلامت‌محور مورد بررسی قرار بگیرند و علاوه بر شناسایی این گروه سیاست جنایی اتخاذی در مقررات داخلی

و بین‌المللی در قبال آنها نیز مورد تحلیل قرار بگیرد و بر خلأهای موجود در قوانین تأکید گردد و در نهایت راهکارهایی برای حمایت همه‌جانبه از قربانیان این جرم به عمل آید. بزه‌دیدگان جرم قاچاق کالاها سلامت‌محور بر پایه مقررات و قوانین حاکم از حق‌هایی برخوردارند؛ ولی این موضوع در مقررات به طور مطلق مورد توجه و عنایت مقنن قرار نگرفته، بلکه در قوانین متعدد به صورت پراکنده به این مهم اشاره شده است؛ اما می‌توان دهه نود را نقطه عطفی در تاریخ قانونگذاری معرفی نمود؛ زیرا با تصویب قوانین عام، مقررات خاص هم به تبعیت از مقررات عام مورد توجه و اصلاح قانونگذار ایران قرار گرفت و حمایت از بزه‌دیدگان جرایم با تشدید مجازات مرتکبین و پیش‌بینی ضمانت اجراهای بایسته در قوانین داخلی متجلی گردید.

حمایت از بزه‌دیدگان قاچاق کالاها سلامت‌محور موضوع مواد ۲۶ و ۲۷ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز (۹۲) به صورت «مجازات کالاها قاچاق، دیه، خسارت‌های وارده» مورد توجه قرار گرفته است. مقنن مجازات این قانون را غیرقابل تعلیق و تخفیف دانسته است. در قانون اخیر مبارزه با قاچاق کالا و ارز به این امر مهم توجه نشده، از آنجایی که کالاها سلامت‌محور ارتباط مستقیم با سلامت عموم دارند، لذا این امر ایجاب می‌کند که یک سیاست جنایی افتراقی اتخاذ گردیده و همچنین این سیاست جنایی تدابیری و تمهیداتی را در دستور کار خود قرار داد که شناور و قابلیت انعطاف‌پذیری بالایی داشته باشد تا در مواقع بحرانی (برای نمونه شیوع بیماری معاصر کرونا) قابلیت کنترل شرایط خاص را داشته باشد و ضمانت اجراهای سنگینی تری در مواقع بحرانی را در برداشته باشد. از سوی دیگر تضمین حمایت از بزه‌دیدنده، در گرو همکاری و مشارکت دولت با جامعه مدنی در چارچوب یک سیاست جنایی مشارکتی است که بر پایه آن، جامعه مدنی می‌تواند در مواردی که سال‌ها کارهای رسمی برای احقاق حق‌های بزه‌دیدگان کافی نباشد، با بهره‌گیری از ظرفیت‌های خود، ابتکار عمل حمایت از بزه‌دیدنده را به دست گیرد. بزه‌دیدگان جرائم قاچاق کالاها سلامت‌محور نیازمند حمایت‌های فرق‌گذارند سیاست جنایی ایران در زمینه قاچاق کالاها سلامت‌محور نسبت به بزه‌دیدگان این جرم یک سیاست جنایی حمایتی ویژه و نسبت به بزهکاران آن یک سیاست جنایی سختگیرانه است. حمایت از بزه‌دیدگان این جرم بیشتر جنبه کیفری دارد که عدم حمایت پزشکی، مالی، عاطفی خالی از تامل نیست. بزه‌دیدگان این جرم غالباً به دلیل عوامل بیرونی خارج از کنترل خود مثل تحریم، رکود اقتصادی و شرایط زندگی فردی و اجتماعی در معرض آسیب قرار می‌گیرند و بیشتر یا به اندازه بزه‌دیدگان سایر جرایم نیازمند حمایت هستند. حمایت مالی در همه موارد نمی‌تواند التیام‌بخش صدمات وارده بر بزه‌دیدگان باشد لیکن پیش‌بینی حمایت‌های پزشکی، عاطفی در کنار حمایت‌های مادی و اجتماعی میسر خواهد بود. از این‌رو در مقررات داخلی و بین‌المللی نیاز به قوانین جامع در زمینه بزه‌دیدگان قاچاق کالاها سلامت‌محور و حمایت‌های افتراقی از آنها کاملاً محسوس می‌باشد

هرچند که در اسناد بین‌المللی حمایت از بزه‌دیدگان تروریسم، قاچاق انسان، اطفال، قتل عمدی، حمایت از سلامت آب شرب و... مورد توجه قرار گرفته، ولی هنوز حمایت از بزه‌دیدگان بسیاری از جرایم مغفول مانده است.

راهکار و پیشنهادها:

- افزودن عبارت «سلامت‌محور» به ماده ۲۷ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز ۱۳۹۲.
- اصلاح ماده قانونی مربوط یا افزودن چند ماده قانونی در زمینه حمایت پزشکی، مالی، اجتماعی و معنوی از بزه‌دیدگان قاچاق کالاهای سلامت‌محور.
- پیش‌بینی سیاست جنایی انعطاف‌پذیر با ضمانت اجرای مشدده در زمینه قاچاق کالاهای سلامت‌محور در مواقع بحرانی مانند تحریم، جنگ، شیوع بیماری‌ها مسری در قالب مقررات داخلی و بین‌المللی.

منابع

- آقار، شهرام؛ خسروشاهی، قدرت‌اله. (۱۳۹۷). تأثیر آموزه‌های بزه‌دیده‌شناسی حمایتی بر تحولات آیین دادرسی کیفری با نگرشی بر اسناد بین‌المللی. *فصلنامه دانش انتظامی اصفهان*، (۱۷)، ۴۶-۶۲.
- بازه‌وایی، عبدالرضا؛ پورخاقان، زینب؛ رئیسی دزکی، لیلا. (۱۳۹۹). تحلیل وضعیت قاچاق کالا از منظر حقوق بین‌الملل اقتصادی با تأکید بر وضعیت حقوقی ایران. *فصلنامه پژوهش‌های سیاسی و بین‌المللی*، ۱۱(۴۵)، ۲۳۴-۲۰۱.
- پورقهرمانی، بابک؛ عزیززاده سامع، سونیا. (۱۳۹۸). بازشناسی عوامل مؤثر در مبارزه با قاچاق دارو. *پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی*، ۱۴(۵۴)، ۲۶-۹.
- حاجی تبار فیروزجانی، حسن. (۱۳۹۰). دلایل توجیهی حمایت افتراقی از بزه‌دیدگان آسیب‌پذیر در پرتو آموزه‌های علوم جنایی. *دانشنامه حقوق و سیاست*، (۱۶)، ۲۸-۱۱.
- حسن‌زاده، رعنا. (۱۳۹۰). بررسی شیوه‌های حمایت از بزه‌دیدگان در حقوق ایران و اسناد بین‌المللی. راهنما: اسمعیل رحیمی نژاد. [پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تبریز].
- خلیل‌پور چالکیاسری، سیدعباس. (۱۳۹۹). سیاست تقنینی ایران در قبال مبارزه با قاچاق داروهای تقلبی و فاقد اعتبار از منظر حقوق کیفری. *نشریه قانون یار*، ۴(۱۵)، ۴۴۰-۴۰۱.
- رایجیان اصلی، مهرداد؛ نیازمند، ندا. (۱۳۹۸). حق جبران و ترمیم برای بزه‌دیده و چالش‌های فراروی آن در دیوان جنایی بین‌المللی. *فصلنامه آموزه‌های حقوق کیفری*، ۱۶(۱۷)، ۱۶۰-۱۲۹.
- رایجیان اصلی، مهرداد. (۱۳۹۰). *بزه‌دیده‌شناسی-تحولات بزه‌دیده‌شناسی و علوم جنایی*. جلد اول، چاپ اول، تهران: موسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهر دانش.
- شاملو، باقر، محتشمی، ندا. (۱۳۹۱). مطالعه تطبیقی دو نظریه تعامل‌گرایی و پنجره‌های شکسته و آثار آنها بر سیاست جنایی، *نشریه حقوق کیفری*، ۱(۲)، ۱۲۶-۱۵۸.
- صادقی، میرمحمد؛ عدومی‌زاده، محمدرضا. (۱۳۹۷). قاچاق سازمان‌یافته کالا در حقوق کیفری ایران. *آموزه‌های حقوقی گواه*، ۴(۲)، ۱۵۶-۱۳۱.
- فیلیزولا، ژینا؛ لویز، ژرار. (۱۳۸۸). *بزه‌دیده‌شناسی*. ترجمه روح‌الله کردعلیوند، چاپ دوم، تهران: انتشارات مجد.
- قوام، میرعظیم. (۱۳۹۰). *نقش پلیس در حمایت از بزه‌دیده و کاهش آسیب‌های ناشی از جرم*، چاپ اول، تهران: سازمان عقیدتی سیاسی ناجا.
- لوک‌بجر، ژان؛ کلوز، نیکلا. (۱۳۸۶). *جرم اقتصادی و کنترل آن*. ترجمه شهرام ابراهیمی، *مجله حقوقی دادگستری*، ۷۱(۶۱)، ۱۴۸-۱۳۴.
- نجفی ابرندآبادی. علی حسین؛ حبیب‌زاده، محمدجعفر؛ شمس‌ناتری، محمدابراهیم. (۱۳۷۹). *جرم سازمان‌یافته در جرم‌شناسی و حقوق جزا*. *فصلنامه مدرس*، ۴(۴)، ۷۳-۵۳.
- نجفی ابرندآبادی، علی حسین. (۱۳۷۳). *تقریرات درسی جرم‌شناسی*، تهران: دانشگاه شهید بهشتی، به کوشش فاطمه قناد.

- نجفی ابرندآبادی، علی حسین. (۱۳۹۶). جهانی شدن قاچاق کالای سلامت محور، جهانی شدن سیاست جنایی. مجموعه مقالات و سخنرانی‌های همایش ملی پیشگیری از قاچاق کالای سلامت محور، چاپ اول، شیراز: انتشارات فرهنگ پارس.

- ویانو، امیلیو. (۱۳۷۶). بزهدیده‌شناسی. ترجمه نسرین مهرا. مجله تحقیقات حقوقی، (۱۹ و ۲۰).

Akinyandenu, O. (2013). Counterfeit drugs in Nigeria: A threat to public health. *African journal of pharmacy and pharmacology*, 7(36), 2571-2576.

- Gautam, C. S., Utreja, A., & Singal, G. L. (2009). Spurious and counterfeit drugs: a growing industry in the developing world. *Postgraduate medical journal*, 85(1003), 251-256.